

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України

Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
АПрН України

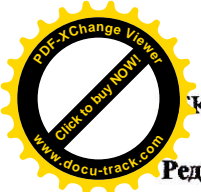
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

Охорона корпоративних прав

Матеріали
Всеукраїнського
науково-практичного семінару

1-2 жовтня 2010 року

м. Івано-Франківськ, 2011

К 67.9 (4Укр)
О59

Редакційна колегія:

- В.В.Луць** – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор;
- О.Д.Крупчан** – академік НАПрН України, директор Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент;
- В.А.Васильєва** – директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;
- Н.Р.Жобецька** – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри трудового, аграрного та екологічного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;
- І.Б.Саракун** – кандидат юридичних наук, ст. наук. співр. Лабораторії з вивчення проблем корпоративного права НДІ ППП НАПрН України.

„Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва НАПрН України (протокол №5 від 25.05.2011 року)

О59 Охорона корпоративних прав [текст] : *Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (проведеного Лабораторією з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 1-2 жовтня 2010 року)* – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. - 160 с.

У збірник включені статті і тези доповідей учасників Всеукраїнського науково-практичного семінару, який відбувся 1-2 жовтня 2010 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Висвітлюються результати наукових досліджень проблем охорони корпоративних прав.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

ББК 67.9 (4 Укр)

© Інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011

БАБЕЦЬКА

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, юридичний інститут, аспірант

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПЕРЕВАЖНИХ ПРАВ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Питання про переважні права в корпоративних правовідносинах має важливе значення з огляду на те, що дане правове явище досить часто зустрічається в діючому законодавстві і одночасно недостатньо досліджене в науці цивільного права.

В умовах сьогодення не отримали достатнього висвітлення питання про правову природу, поняття і ознаки, мета та цілі встановлення, порядок здійснення і способи захисту переважних прав саме в корпоративних правовідносинах. Нині існує незначна кількість наукових досліджень, основним предметом яких було вивчення корпоративних прав в цілому. Зокрема, це наукові дослідження таких вчених, як: В. А. Белов, В. І. Бобрик, В. А. Васильєва, О. М. Вінник, А. В. Зеліско, І. Р. Калаур, С. С. Кравченко, В. М. Кравчук, В. І. Крат, Л. В. Кузнецова, І. М. Кучеренко, Л. Ю. Леонова, В. В. Луць, І. Б. Саракун, К. И. Скловский, І. В. Спасибо-Фатеева та інші.

Метою даного дослідження є визначення особливостей законодавчого закріплення переважних прав в корпоративних правовідносинах шляхом аналізу чинного законодавства України, яке стосується питань переважних прав учасників корпоративних правовідносин та дослідження поглядів науковців щодо даного питання.

Мета встановлення переважних прав визначається залежно від того в яких конкретних правовідносинах вони здійснюються. Наприклад, переважне право акціонерів на придбання додаткових акцій, основною метою є охорона учасників акціонерних товариств від ризику «розмивання» належних їм процентів акцій. Розмивання частки акціонера у статутному капіталі товариства є грубим порушенням прав акціонера, оскільки спричиняє зменшення частки акціонера у статутному капіталі товариства, в результаті чого зменшується його вплив на прийняття рішень вищим органом товариства. Саме це порушення було в основі заяви ЗАТ «Совтрансавто-Холдинг» проти України, що розглянута Європейським судом з прав людини і вирішена 25 липня 2002 р. [1]; для переважного права купівлі частки в товаристві, основна мета – охорона учасників товариства від ризику «участі нових, третіх осіб».

основі статуту. Отже, засновницький договір є цивільно-правовим договором між засновниками, спрямованим винятково на виникнення нового суб'єкта права. Саме тому в ст. 5 Закону доцільно визначити, що науковий парк діє на основі статуту, вказавши, відповідно, у ст. 7 «Створення наукового парку», що під час створення наукового парку між засновниками укладається засновницький договір, який не є установчим документом, та передбачивши вимоги до змісту такого договору.

Участь у науковому парку має наслідком виникнення у його засновників сукупності прав та обов'язків. Слід вказати на наявність деяких неточностей стосовно правової регламентації цього питання в Законі України «Про наукові парки». По-перше, ст. 9 Закону «Статус засновників наукового парку» мала б, виходячи із поняття правового статусу, передбачати сукупність прав та обов'язків, тому що найпоширенішим в літературі є визначення правового статусу як системи законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків особи [5, с. 119]. Положення ж ст. 9 містять лише сукупність прав засновників, оминаючи увагою коло обов'язків. По-друге, сукупність прав засновників, визначених у вказаній статті, є дещо неповною, так як участь у науковому парку спричиняє виникнення у його учасників прав як майнового, так і організаційного характеру. Однак Закон регулює в ст. 9 лише право добровільно вийти з наукового парку на умовах і в порядку, визначених статутом наукового парку, із збереженням взаємних зобов'язань та укладених договорів з іншими суб'єктами господарювання; право одержувати від наукового парку в установленому порядку інформацію, пов'язану з його діяльністю; право одержувати частину прибутку від діяльності наукового парку в порядку, встановленому статутом наукового парку. Як бачимо, законодавець оминув увагою право на участь в управлінні науковим парком, право на так звану ліквідаційну квоту у випадку ліквідації наукового парку. Виходячи із ст. 9 Закону, можемо стверджувати, що засновники (учасники) наукового парку позбавлені права на управління його діяльністю. Проте вказане суперечить наступним статтям Закону (ст. ст. 10, 11), відповідно до яких вищим органом управління наукового парку є загальні збори засновників наукового парку, функції яких визначаються статутом наукового парку. Тому ст. 9 Закону потребує доповнення щодо переліку прав засновників та врегулювання переліку їх обов'язків, які виникають із факту участі у науковому парку.

Розгляд окреслених питань свідчить про те, що законодавець не забезпечив послідовності у законодавчому врегулюванні діяльності наукових парків, оскільки ЦК України та Закон України «Про наукові пар-

ки» не містять єдиного концептуального підходу до правового регулювання діяльності вказаного виду корпоративних юридичних осіб, що стане важливою проблемою у їх ефективному функціонуванні та реалізації поставлених перед ними завдань.

1. Про наукові парки: Закон України № 1563-VI від 25.06.2009 // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 51. – Ст. 757.

2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 2005. – 832 с.

3. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене і доповнене // За заг. ред. Е.О. Харитоновна, Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 1208 с.

4. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина. – 928 с.

5. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

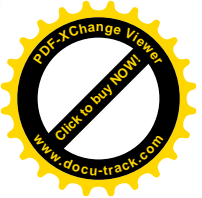
Зозуляк О.І.

викладач кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, здобувач НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

ПОВНОВАЖЕННЯ НАГЛЯДОВОЇ РАДИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЩОДО СХВАЛЕННЯ ЗНАЧНИХ ПРАВОЧИНІВ ТА ПРАВОЧИНІВ ІЗ ЗАІНТЕРЕСОВАНІСТЮ

У сучасних умовах цивільного обороту акціонерне товариство виступає однією із найоптимальніших форм організації підприємницької діяльності. Проте інвестиційна привабливість такої організаційно-правової форми юридичних осіб в першу чергу залежить від прозорості механізму управління, забезпечення інтересів акціонерів та органів управління.

Необхідність прозорого управлінського інструментарію особливо чітко проявляється у тих випадках, коли йдеться про укладення акціонерним товариством правочинів, які виходять поза межі звичайної господарської діяльності, зокрема, значних правочинів та правочинів із заінтересованістю або, як їх називають у цивілістичній літературі, правочини із конфліктом інтересів [1, с. 46], екстраординарні правочини [2, с. 7], правочини, що вчиняються самим товариством [3, с. 41]. Такого роду правочини впливають на майнову базу акціонерного товариства, а тому, як вірно зазначає О. М. Вінник, мають вчинятися із особливою

ретельністю, тим більше, коли вони не стосуються поточної діяльності товариства, яка потребує регулярності їх вчинення [4, с. 211].

Основними способами усунення конфлікту в значних правочинах та правочинах із заінтересованістю виступає їх схвалення, отримання згод, домовленостей, які застосовуються в більшості правочинів, ускладнених конфліктом інтересів [5, с. 338].

В юридичній літературі виділяють такі стадії укладення та виконання правочинів акціонерного товариства як: 1) ініціація правочину; 2) оцінка майна, яке виступає предметом значного правочину; 3) кваліфікація правочину в якості екстраординарного; 4) схвалення рішення щодо вчинення правочину [2, с. 7-8].

Одним із органів, на які покладено обов'язок щодо схвалення значних правочинів та правочинів із заінтересованістю є наглядова рада акціонерного товариства, яку за цілком слушним зауваженням у літературі, можна вважати і представницьким, і контролюючим органом [6, с. 212]. Дійсно, з однієї сторони, члени наглядової ради приймають рішення стосовно важливих питань, діяльності товариства, що не віднесені до компетенції загальних зборів, а з іншої – наглядова рада здійснює контрольні повноваження щодо виконавчого органу (правління).

Повноваження наглядової ради у зазначеному аспекті передбачені п. 18 ч. 2 ст. 52, ст. 70 та 71 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI (далі – Закон про АТ) [7].

Так, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 70 Закону про АТ рішення про вчинення значного правочину приймається наглядовою радою, у разі, якщо ринкова вартість майна або послуг, що виступають його предметом, становить від 10 до 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності. При цьому, у даному випадку варто звернути увагу на два основні моменти:

1) законодавець не вказує на обов'язковість одноголосного голосування всім складом наглядової ради, що може призвести до різного роду зловживань та махінацій при прийнятті рішення про вчинення значного правочину;

2) рішення наглядової ради щодо несхвалення правочину не є остаточним, оскільки у разі неприйняття наглядовою радою рішення про його схвалення, питання про схвалення такого правочину може виноситися на розгляд загальних зборів [8, с. 153].

Згідно із п. 1 ч. 2 ст. 70 Закону про АТ, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, рішення про вчинення такого правочину при-

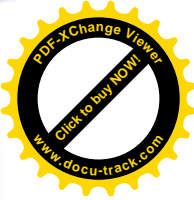
ймається загальними зборами за поданням наглядової ради (п. 3 ст. 70 Закону про АТ – О. З.). Таким чином, і в даному випадку наглядова рада бере участь у прийнятті рішення про вчинення значного правочину і внесення відповідного подання.

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону про АТ наглядова рада наділена повноваженнями щодо прийняття рішення про залучення суб'єкта оцінювальної діяльності – суб'єкта господарювання для визначення ринкової вартості майна, що має важливе значення для віднесення правочинів до категорії значних. Ще одним засобом у структурі механізму забезпечення інтересів акціонерного товариства і його акціонерів виступає положення вищезазначеного Закону про наділення наглядової ради повноваженнями щодо затвердження ринкової вартості майна (цінних паперів), що, на нашу думку, перешкоджатиме незалежному оцінювачу зловживати своїми правами.

Щодо правочинів із заінтересованістю, поняття та порядок вчинення яких передбачений ст. 71 Закону про АТ, то роль наглядової ради акціонерного товариства проявляється у закріпленні за нею права дати оцінку правочину щодо вчинення якого є заінтересованість, а також обов'язок протягом п'яти робочих днів прийняти рішення про вчинення останнього. При цьому саме рішення може бути позитивне (про надання згоди на вчинення правочину, якщо це питання належить до її компетенції), негативне (про заборону вчинення такого правочину – в разі якщо він порушує інтереси товариства) або, як зазначається у правовій літературі, компромісне (про винесення питання щодо дозволу на вчинення правочину, яке належить компетенції наглядової ради і не схвалене нею через ймовірність шкідливості такого правочину для акціонерного товариства на розгляд загальних зборів товариства) [4, с. 216].

У даному Законі передбачено також правило, згідно з яким, якщо заінтересована у вчиненні правочину особа є членом наглядової ради, вона не бере участь у голосуванні з питання вчинення такого правочину. Ще одним положенням, за допомогою якого забезпечується прозорість при схваленні значних правочинів, є винесення питання про схвалення значного правочину на розгляд загальних зборів акціонерного товариства, якщо більшість членів наглядової ради є особами заінтересованими у вчиненні такого правочину.

У підсумку всього вищесказаного слід зазначити, що у нормах сучасного акціонерного законодавства передбачений такий обсяг повноважень наглядової ради щодо схвалення значних правочинів, який «запобігає» конфлікту інтересів у зазначених правочинах, забезпечує

прозорість при укладенні останніх, захищаючи тим самим інтереси акціонерного товариства в цілому.

1. Габов А.В. Проблемы и перспективы правового регулирования сделок юридических лиц, требующих особого (специального) порядка их совершения / А. В. Габов // Журнал российского права. – 2008. - № 1. - С. 41-51.

2. Алиева К. М. Роль совета директоров при совершении сделок, выходящих за пределы его обычной хозяйственной деятельности: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право, гражданский процесс, предпринимательское право, международное частное право» / К. М. Алиева. – М., 2005. – 25 с.

3. Спасибо-Фатеева І. В. Корпоративні правочини / І. В. Спасибо-Фатеева // Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах [текст]: матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару проведеного лабораторією з вивчення проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПРН України спільно з юридичним інститутом Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, 25-26 вересня, 2009. – Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка, 2010. – С. 40-45.

4. Науково-практичний коментар Закону України «Про акціонерні товариства» / О. М. Вінник. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 312 с.

5. Бондар Т. В. Крупные сделки и сделки из заинтересованностью акционерных обществ в Украине / Т. В. Бондар // Альманах цивилистики: сборник статей. вып. 2 / под. ред. Майданика Р. А. – К.: Алерта; КНТ; Центр учебной литературы, 2009. – С. 337-360.

6. Корпоративне право України: підручник // В. В. Луць, В. А. Васильєва, О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатеева [та ін.]; за заг. ред. В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

7. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2008. - № 50-51. - Ст. 384.

8. Зозуляк О. І. Значні правочини акціонерних товариств / О. І. Зозуляк // Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах [текст]: матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару проведеного лабораторією з вивчення проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПРН України спільно з юридичним інститутом Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, 25-26 вересня, 2009. – Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка, 2010. – С. 151-155.

Зуб

М.

доцент кафедри цивільного права Національного університету
«Одеська юридична академія», к. ю. н.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Не зважаючи на законодавче закріплення юридичних осіб публічного права (ст.81 ЦК України), в літературі висловлюються різні точки зору щодо необхідності поділу юридичних осіб по такому критерію.

Основні аргументи противників поняття юридичних осіб публічного права полягають у тому, що введення такої категорії потребує внесення відповідних змін у законодавство, зміну термінології, перегляд існуючих теорій юридичної особи.

Базовою проблемою, яку дійсно необхідно вирішувати у зв'язку з введенням такого виду юридичних осіб є проблема участі держави у цивільних правовідносинах, а також проблема визнання держави, АРК, територіальних громад юридичними особами. Радянське цивільне право виходило з того, що держава є особливим суб'єктом цивільного права. Цю позицію висловлювали Брагинський М.І. [1; 135], С.Н. Брагусь [2; 93], Дзера О.В. [3; 443] та інші.

В сучасній українській цивілістиці група авторів, серед яких А.С.Довгерт [4; 131-133], О.А.Пушкін [5; 59-62], О.О.Первомайський [6; 69-71], вважають, що для участі публічних утворень у цивільних відносинах виникає необхідність отримання ними статусу юридичної особи публічного права.

Цікавою є позиція російських цивілістів щодо зазначеної проблеми. Як відомо ЦК РФ не відома категорія юридичних осіб публічного права. Хоча у проекті Концепції розвитку законодавства про юридичні особи [7; 131-133] визнається, що існують пропозиції (та навіть є відповідні законопроекти) про особливий статус юридичних осіб публічного права. Але автори проекту Концепції приходять до висновку про те, що такий вид юридичних осіб властивий деяким країнам Західної Європи, де це склалося історично, і немає необхідності вводити його до російського законодавства. В свою чергу, у п.1.7. проекту Концепції визнається певна користь категорії «юридичних осіб публічного права» з точки зору упорядкування регламентації участі в цивільних правовідносинах публічно-правових утворень.

Аргументи авторів, які заперечують існування юридичних осіб публічного права зводяться до наступного.